



» Pripravila: Dr. Simona Kostanjšek Brglez, ZRC SAZU, Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta

KULTURNA DEDIŠČINA

UMETNOST
ZA
TURIZEM

Prispevek je nastal v okviru projekta Umetnost za turizem. Umetnostnozgodovinske vsebine kot podlaga razvoju trajnostnega turizma Vzhodne Slovenije, ki ga sofinancirata Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport RS in Evropski sklad za regionalni razvoj, ter v okviru raziskovalnega programa Slovenska umetnostna identiteta v evropskem okviru (P6-0061), ki ga iz državnega proračuna sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS.

Samostan v Studenicah do razpusta leta 1782

Studencie so že v antiki slovele po zdravilni vodi.

V srednjem veku je kraj zacvetel ter leta 1457 dobil položaj trga in pravico do tedenskega sejma ob ponedeljkih. Na tržnem prostoru je steber s kipom Brezmadežne iz prve polovice 19. stoletja. Na hribu nad samostanom so ostaline gradu iz okrog leta 1500. Nekdaj dvoetažni gradič približno pravokotnega tlorisa je imel v severnem traktu vsaj tri sobane, vhod pa je bil urejen v vzhodni steni. Južno od vhoda sta bila majhna, deloma pokrita dvorišče in polkrožni stolp. Grad se v virih kot stolp prvič omenja leta 1542. Leta 1681 je bil še ohranjen, leta 1830 pa že razvaljen – ruševine namreč vidimo na Kaiserjevi suiti iz okrog 1830. Z Vischerjeve upodobitve iz okrog leta 1681 je razvidno, da ga je pod vrhom opasoval lesen obrambni hodnik, ki je bil na dveh vogalih okrepljen še z obrambnim gnezdom. Zahvaljujoč vizitacijskim zapisnikom goriškega

nadžkofa Karla Mihaela grofa Attems vemo, da je bila ob vizitaciji 1756 v gradu kapela, posvečena sv. Mihaelu, saj je bil v njej Mihaelov oltar. S papeževim dovoljenjem je smel v kapeli maševati vsak duhovnik. Iz zapisa je razvidno, da je kapela služila kot javni oratorij in da je bil grad nekoč v posesti ustanovitelja, sedaj pa pripada samostanu. Kapela ni imela svojih mašnih oblačil, ampak so jih za bogoslužje prinesli iz samostana.

Na Vischerjevi grafiki, ki nam kaže pogled na grad in samostan s cerkvijo, vidimo, da je bil samostanski kompleks nekoč mogočnejši. Danes precej okrnjen kompleks je omejen z obzidjem in zgradbami, ki ga zamejujejo: z zahodno stranico se razteza ob Toplem potoku, na severu ga omejujeta upravno poslopje na severozahodnem vogalu in župnišče na severovzhodnem vogalu (na mestu nekdanjega obrambnega stolpa). Na vzhodu je kompleks zamejen z obzidjem, na jugu pa se zaključuje z ograjenim nunskim pokopališčem.



Dvoriščna stran zahodnega samostanskega trakta

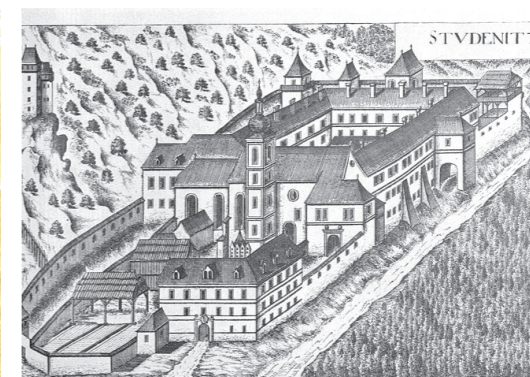
Samostan ima dolgo zgodovino. Okrog leta 1235 je na tem mestu, ob pomembni prometni poti med Slovenskimi Konjicami in Ptujem, Zofija Rogaška po smrti svojega moža Riharda Podjunskega ustanovila popotno postojanko oziroma špital s cerkvijo. V naslednjih letih je ustanovo ob pomoči svoje sestre Rikarde Kunšperške spremenila v ženski samostan, ki je bil dograjen leta 1249. Njegovi gradnji je botroval oglejski patriarh Bertold

IV. Ob izgradnji samostana so obstoječo cerkev povečali in jo vključili v kompleks. Leta 1277 jo je posvetil krški škof Ditrih II. Po posvetitvi se ustanoviteljica Zofija Rogaška več ne omenja. Ob njeni smrti je bil samostan v razcvetu. S skoraj 300 podložnimi družinami je bil središče enega največjih zemljiških gospodarstev na Slovenskem.

Arhitekturno izstopa zahodna empore, ki je nastala na prehodu romanike v gotiko. Spada med najpomembnejše



Epitaf priorice Magdalene Rechtaler visoko obokane prostore 13. stoletja na Slovenskem. Po drugi svetovni vojni so bile nad lokoma, s katerima se je prostor odpiral na ladijski del



G. M. Vischer, studeniški samostan in grad ok. 1681



Freska v zahodni empori

empore, delno odkrite slikarije iz zadnje četrtine 13. stoletja. Odkriti fragmenti bi lahko predstavljali prizor Marijine smrti. V ta čas se postavlja tudi zahodni samostanski trakt. Dvoriščna fasada trakta je imela na sredi do obnovitvenih del v prvih letih 21. stoletja stopniščni rizalit. Takrat so bile odkrite štiri zazidane šilaste ločne odprtine v pritličju, ki so jih prezentirali. O času nastanka v 13. stoletju priča tudi večje število okenskih odprtin na vzhodni in zahodni steni trakta.

Leta 1487 je Paolo Santonino za samostan zapisal, da je tako star, da se bo njegovo zunanje obzidje zaradi brezbriznosti prejšnjih prednic vsak čas zrušilo. V 16. stoletju je samostan doživljal hude pretrese, predvsem zaradi protestantizma. Leta 1577 je bil skoraj razpuščen in naseljen z jezuiti. Ponovno

redovno pokorščino je vpeljala priorica Magdalena Rechtaler, ki je umrla leta 1587. V sredino severne stene severne kapele je vzidan njen epitaf. Leta 1635 so samostan prevzele dominikanke hrvaškega in madžarskega plemiškega porekla, ki so s svojimi dotami omogočile obsežno barokizacijo. Sestnajstega septembra 1936 je bila za priorico izvoljena Uršula Patačić pl. Zajezda. Ob tej priliki je nastala velika polkrožna slika z motivi Križanja in petnajstimi redovnicami.

V 17. stoletju je bil kompleks deležen velikih sprememb. Leta 1639, ob štiristoletnici samostana, je bil prizidan priorat, o čemer pričata polkrožno členjen portal z letnico 1639 v severni steni in portal v nadstropju, ki vodi iz zahodne empore v priorat. V letih 1659 in 1661 so

predelali emporino pritličje. Iz tega časa je portal v pritličju empore z letnico 1661. Do 1665 so dvignili samostansko jedro za nadstropje in uredili stebriščni dvorani v pritličju in nadstropju. Takrat je nastal za časa priorice Helene Mirkoč pl. Mirkoč bogat zgodnjebaročni portal z letnico 1665, ki vodi izpod arkadnega odprtega hodnika v preostali zaprt del zahodnega trakta. V 18. stoletju so redovnice pozornost posvetile cerkveni oprepi. Le nekaj let za tem, ko so naročile še ene zadnjih kosov opreme, je cesar Jožef II. leta 1782 samostan ukinil. Ob razpustitvi je bilo v samostanu 24 redovnic. Ena je odšla v graški dominikanski samostan, druge pa so bile razrešene redovnih zaobljub. Po ukinitvi je bil samostan namenjen za dekliško šolo, ki je leta 1788 štela 93 učenk.



» Pripravil: Milan Sternad iz Makol, fotograf in strasten zbiratelj starih fotografij in razglednic domačega in okoliških krajev.

ZAKLADNICA
STARIH
FOTOGRAFIJ

Lovski dom pri Štatenbergu je gorel



STARE
RAZGLEDNICE



Razglednica
Zgornje
Poljskave leta 1911